

ΤΑ ΘΕΙΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ: Ο ΘΕΟΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΩΝ, ΠΟΛΕΜΙΣΤΗΣ ΚΑΙ ΓΡΑΦΕΥΣ (ΜΙΑ ΣΗΜΕΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ)*

Στο πονημάτιο αυτό, θα προσπαθήσουμε να εμφανίσουμε την πνευματική διάσταση της ανθρώπινης εργασίας, θέλοντας μ'αυτόν τον τρόπο να τοποθετήσουμε ένα θεμελιώδες αποδεικτικό έρεισμα στην οικοδόμηση της αντίληψης της πνευματικότητας της εργασίας. Πρόθεσή μας είναι ν'αποδείξουμε ότι όλες οι ανθρώπινες δραστηριότητες είναι δυνατόν αλλά και πρέπει να αντιμετωπίζονται ως επί μέρους εγκόσμιες αντανάκλασεις του πολύπλοκου έργου της Θείας Δραστηριότητας.

Και εφόσον θέλουμε να θεωρούμε τα ανθρώπινα επαγγέλματα ως αντανάκλασεις της Θείας Δραστηριότητας, δεν μπορούμε παρά να παραδεχθούμε ότι αποτελούν σύμβολα αυτής της Δραστηριότητας, και η δική μας αποστολή συνίσταται στην αποκρυπτογράφηση και ερμηνεία αυτών των συμβόλων που είναι τα μόνα ικανά να μας βοηθήσουν να αντιληφθούμε τη θεωρητική βάση για την οποία ομιλούμε.

Η προσπάθειά μας αυτή στηρίζεται στην πεποίθηση της αρχετυπικής παρουσίας εντός του Θείου των τριών βασικών του, κατ'εμάς, χαρακτηριστικών: του Κάλλους, της Ισχύος (Δυνάμεως) και της Σοφίας.

Με δεδομένο όμως ότι η όλη αυτή προσπάθεια γίνεται στη βάση της μυστικής εμπειρίας του Ανθρώπου και της πρωτογενούς (αρχαϊκής) νοοτροπίας των πρωτόγονων κοινωνιών ως προς το θείο, της αρχετυπικής λεγόμενης νοοτροπίας, θα πρέπει να δώσουμε μερικούς ορισμούς που να είναι ικανοί να καταστήσουν σαφή στον ερευνητή μερικά βασικά μεγέθη που αποτελούν και τους δομικούς λίθους της μεθοδολογίας μας.

Σύμφωνα με τον Lévy-Bruhl¹ η

“πρωτόγονη νοοτροπία” ή “αρχαϊκή” ή “αναλογική σκέψη” κατά τον K. Jung, δεν κυβερνάται από μια λογική διαφορετική από τη δική μας, αλλά από μια λογική η οποία διέπεται από νόμους διαφορετικούς από αυτούς της δικής μας λογικής.

Η πρωτόγονη νοοτροπία, που σύμφωνα με τις τελευταίες διατυπώσεις της, ορίζεται ορθότερα ως “αναλογική σκέψη” είναι βασισμένη στη “μυστική εμπειρία”, δηλαδή στο συναίσθημα της απ'ευθείας επαφής με την υπερφυσική πραγματικότητα σε μυθικό χώρο και χρόνο που όμως για τον Άνθρωπο των πρώτων κοινωνιών δεν αποτελούσε αποδοχή προς ζημίαν κάποιου “λογικού” συστήματος σκέψης αλλά αυτό καθ'εαυτό το “είναι” της ύπαρξης. Και σύμφωνα πάντα με τον Bruhl² αυτή η “νοοτροπία” αποτελεί μέρος της συγκρότησης της ανθρώπινης φύσεως στην οποία προσδίδουμε την ονομασία “πρωτόγονη” απλούστατα διότι εμφανίζεται ως ισχυρότερη στην πνευματική δομή του αρχαϊκού ανθρώπου παρά σ'αυτήν του σύγχρονου.

Γι'αυτό και κατά τον J. Caseneuve,³ μπορεί να θεωρηθεί ότι η πρωτόγονη νοοτροπία αφενός αποτελεί τον πιο σταθερό και αμετάβλητο παράγοντα στην ανθρώπινη φύση και αφετέρου ότι, σε αντίθεση με τις λογικές δομές, δεν αντιλαμβάνεται τον εαυτό της άμεσα ως δομή και γιαυτό δεν έχει συνείδηση των ιδίων της αρχών.

Η προσφυγή μας στον Lévy-Strauss θα ενισχύσει την άποψη του ότι το αμετάβλητο στοιχείο της ανθρώπινης φύσης συνίσταται αφενός μεν στο σύνολο των φυσικών ετεροπροσδιορισμών της ανθρώπινης πνευματικής συγκρότησης, αφετέρου δε ότι οικοδομεί

* Διαμορφωμένο κείμενο από ομότιτλη, περίπου, εισήγηση στην Εταιρεία Κερκυραϊκών Σπουδών - 14/12/94.

1. Βλ. :Lévy-Bruhl., *Les fonctions Mentales dans les Sociétés Inférieures*, Paris, 1910.

2. Βλ. : Lévy-Bruhl., *Les Carnets de Lucien Lévy-Bruhl*, Paris, 1949.

3.Βλ.: J. Caseneuve., *La mentalité archaïque*, Paris, 1961.

κοινωνικούς κανόνες σε συνάρτηση με μια σειρά μεταβαλλόμενους παράγοντες, άρα και διάφορους εν πολλοίς μεταξύ τους, δηλ. το ότι παράγει πολιτισμό.

Στο σημείο ακριβώς όπου συναντάται η πολιτισμική δράση με τη Φύση και ως εκ τούτου διαμορφώνονται οι κοινοί όροι του πολιτισμού, εκεί ακριβώς αναδύεται γλαφυρά και η παγκοσμιότητα των αρχών του. Για το λόγο αυτό, κατά τον Cazeneuve⁴ ερευνώντας τις κοινές αρχές όλων των μορφών του πολιτισμού μπορούμε να καταλήξουμε στις αμετάβλητες αρχές της κοινωνικής ζωής.

Είναι δε σημαντική η βοήθεια που μας προσφέρει ο Lévy-Strauss από μεθοδολογική σκοπιά, όταν γράφει ότι “οι άνθρωποι παντού ανέλαβαν το ίδιο έργο, καθορίζοντας το ίδιο αντικείμενο και κατά τη διάρκεια του γίνεσθαι τους, μόνο τα μέσα διαφοροποιήθηκαν. Θα ήταν λοιπόν δυνατό να αναχθούμε στα δομικά στοιχεία των συμβολικών μορφών που έχουν αναλογίες με τη γλώσσα: την Τέχνη, το Μύθο, την Ιεροτελεστία, τη Θρησκεία”.

Τα τέσσερα παραπάνω στοιχεία όμως έχουν μια θεμελιώδη οδό πρόσβασης και μια ισχυρή κλείδα: το σύμβολο.

Το σύμβολο που για την αναλογική σκέψη, την αρχαϊκή, αλλά και τη σύγχρονη σκέψη είναι απαραίτητο για τη δημιουργία της μυστικής εμπειρίας διότι απλούστατα επιτρέπει την υλοποίησή της με γνωστικές μεθόδους.

Τί είναι όμως το σύμβολο και ποιά ήδη συμβόλων έχουμε;

Σύμφωνα με τον R. Barthes ο οποίος ορίζει το σύμβολο ως σημαινόμενο ενός σημείου, έχουμε δύο ειδών σημαινόμενα / σύμβολα: 1) τα σημαινόμενα χαρακτηρισμού ή γνωστικά που η σημασία τους είναι άμεση και 2) τα σημαινόμενα συνεμφάσεως ή συναισθηματικά (συγκινησιακά), συνειρμικής προελεύσεως που η σημασία τους είναι έμμεση. Σ’ αυτήν τη δεύτερη ποιότητα συμβόλων θα βασίσουμε την ανάλυσή μας που ανάγεται στις δομές της αρχαϊκής, της

αναλογικής σκέψεως.

Κατά τον M. Eliade⁵, το σύμβολο αποκαλύπτει την ουσιαστική ενότητα πολλών περιοχών της πραγματικότητας και ταυτίζει τις βιο-ανθρωπο-κοσμικές περιοχές με μια αρχή. Η λειτουργία του συμβόλου συνίσταται στην παράσταση μιας πραγματικότητας απρόσιτης σε άλλα μέσα της γνώσεως και δεν αναφέρεται σε “υπερβατικές” αποκλειστικά πραγματικότητες, διότι ο διαχωρισμός “πνευματικού-υλικού” δεν υφίστατο στην αρχαϊκή σκέψη. Στην σκέψη εκείνων των κοινωνιών οι δύο αυτές πτυχές του κόσμου λειτουργούσαν απολύτως συμπληρωματικά.

Παράδειγμα αυτού του γεγονότος είναι η έννοια του *Ιερού Χώρου* ή *Ιερού Σημείου* στην αρχαϊκή σκέψη. Η αντίληψη ότι το Ιερό αυτό βρισκόταν στο *Κέντρο του Κόσμου* δεν αναιρούσε τις χρηστικές του ιδιότητες λόγω κλιματολογικών, οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών.

Ο Jung⁶, από την πλευρά του, διαχώριζε τα σύμβολα σε “φυσικά” και “πολιτιστικά”. Τα φυσικά σύμβολα ως προερχόμενα από το ασυνείδητο εκφράζουν ουσιαστικά βασικές αρχετυπικές παραστάσεις. Ο δρόμος που ανοίγουν οδηγεί σε πανάρχαιες συλλογικές μνήμες/αντιλήψεις των πρωτόγονων/ αρχαϊκών κοινωνιών.

Τα πολιτιστικά σύμβολα, όμως, είναι επεξεργασμένες και μεταλλαγμένες εικόνες που θέλουν να εκφράσουν “αιώνιες αλήθειες” και εντοπίζονται ως εκ τούτου σε όλες τις θρησκείες.

Πρόκειται για εικόνες που λόγω του θρησκευτικού τους περιβάλλοντος και προελεύσεως, κατέληξαν να αποτελούν αποδεκτές συλλογικά παραστάσεις και για τις σύγχρονες κοινωνίες. Φυσικά, διατηρούν τη μυστικιστική τους γοητεία και τις ισχυρές τους-όσο και ευεργετικές-ψυχολογικές επιρροές τους, αυτό δηλαδή ακριβώς που προκαλεί σ’ έναν πιστό την αίσθηση της θείας ανακούφισης και γαλήνης, αφήνοντας τον αγοραίο κόσμο και δρασκελίζοντας το κατώφλι μιας οσοδήποτε ταπεινής εκκλησιούλας. Αυτή η μικρή εκκλησιά είναι ο

4. Βλ. όπ. παραπ. σ. 82.

5. Βλ.: M. Eliade., *Images et symboles*, Paris, 1964.

6. Βλ.: C. G. Jung., *L’Homme et ses Symboles*, Paris, 1964.

Ναός, το εγκόσμιο αρχέτυπο του Ουράνιου Οίκου, του Σύμπαντος Κόσμου αλλά και του ίδιου του εσώτερου εαυτού του πιστού. Κατά την είσοδό του εις το Ναό ο πιστός, καταδύεται αφενός στο εσώτερο "είναι", το αναλλοίωτο και αμετάβλητο, στην αρχή του μυθικού χρόνου, στην αρχή της Αχρόνου Υπάρξεως. Εκεί "ξαναγιεννιέται" για να εκτοξευθεί μέχρι το Θόλο του Ναού "κατακυριεύοντας το Σύμπαν" κοντά και μέσα συνάμα στο Θεό του, τη Θεία Πηγή κάθε ζωής.

Όλα τα παραπάνω αποτελούν μια βάση που πάνω της ο ανθρωπομορφισμός του θείου όπως αυτός προκύπτει από την Αγία Γραφή, δηλαδή από ένα κείμενο θείας προελεύσεως, μας οδηγεί, μας προσφέρει, θάλεγα, τη δυνατότητα, να ξεπεράσουμε την εύκολη λύση μιας απλής φιλολογικοποιητικής μεταφοράς και να προχωρήσουμε σε κάτι πολύ πιο ουσιαστικό: μια μετάθεση από το Ανθρώπινο στο Θείο επίπεδο. Μια μετάθεση όμως που συμβαίνει στο επίπεδο του "γιγνώσκειν" και όχι στο επίπεδο του "είναι". Το πνεύμα περνά από το επίπεδο του αισθητού στο νοητικό, χωρίς αυτό να καταλήγει σε μια αξιολογική απόρριψη του γεγονότος ότι το νοητικό προϋπήρξε του αισθητού. Τουλάχιστον στο χριστιανικό κόσμο, οφείλουμε και δυνάμεθα να δεχόμαστε το γεγονός αυτό, ως το μόνο που θεμελιώνει το πιστεύω μας για την δημιουργία του ορατού και του αισθητού-μεταξύ άλλων- κόσμου από αυτήν τη θέληση του Θεού και μόνον. Οι ανθρώπινες δημιουργικές δράσεις, οι δράσεις που έχουν σκοπό την διατήρηση ή την αποκατάσταση της επιγείου αρμονίας, όπως δεοντολογικά τουλάχιστον οφείλουν, στοιχειοθετούν παράλληλα αλλά και περιγράφουν την επίγεια τάξη. Μια τάξη, που σύμφωνα με την αρχετυπική μας μεθοδολογική προσέγγιση και με δεδομένη τη χριστιανική μας πίστη οφείλει να εντοπίζεται, συμβολικά πάντα, μέσα στην άπειρη πολυμορφία της Θείας Δραστηριότητας και να αναγιγνώσκεται

ιδεατά στον επίσης άπειρο χώρο της Θείας Τάξεως. Χρησιμοποιώντας τον ίδιο με τον Μάξιμο τον Ομολογητή χριστιανικό σύμβολισμό, η ύπαρξη αυτού του «*principia mundi*» μπορεί να παραλληλισθεί με το αόρατο κέντρο ενός κύκλου. Και λέγω αόρατο, διότι ως σημείο δεν έχει διαστάσεις κατά τον μαθηματικό ορισμό. Εντός του σημείου αυτού λοιπόν, ενυπάρχουν πριν ακόμη εκδηλωθούν, όλες οι ακτίνες που παράγουν, υλοποιούν άρα και «δημιουργούν» στον ορατό χώρο την περιφέρειά του, δηλαδή συμβολικά ειδωμένο, αυτό το ίδιο το σύμπαν ως Θείο Δημιούργημα. Θα μπορούσαμε ακόμη να στηρίξουμε την αναφορά μας στη Θεία αυτήν αρχετυπική Τάξη πάνω στη σημαντική αναφορά του Ιησού: «*Ο Πατήρ μου έως άρτι εργάζεται, καγώ εργάζομαι (Κατά Ιωάννην 5,17)*». Κι αλήθεια, όλα τα επαγγέλματα είναι κατ'εικόνα των Θείων Δραστηριοτήτων, διότι όπως και αυτές, έτσι και εκείνα δρουν και συμβάλλουν προς την αέναη μετατροπή των υλικών και των συνθηκών με σκοπό τη εγκόσμιο δημιουργία, την λείανση του ακατέργαστου λίθου, την τάξη και την αρμονία. Αυτή τους ακριβώς η λειτουργία αποτελεί και τη βάση της πνευματικής τους διάστασης⁷.

1. Ο Θεός Αρχιτέκτων και Οικοδόμος (Κάλλος).

Είναι προφανές ότι ο Δημιουργός του Σύμπαντος, «ο ποιητής Ουρανού και Γης», Αυτός που τα «πάντα εν σοφία» εποίησε, αυτός ο γνώστης του Μέτρου και της Αρμονίας δεν μπορεί παρά να είναι ο «Εις» ο μόνος Αρχιτέκτων «ορατών τε πάντων και αοράτων». Όπως λέγει η σχολαστική επωδός: *Unus artifex est Deus* : Ο Θεός είναι ο μόνος Τεχνίτης. Ένας τεχνίτης ο οποίος μπορεί να εμφανίζεται με διάφορες ειδικότητες ανάλογα με το είδος του Οικοδομήματος. Και εις επίρρωσιν αυτού του δογματικού θεμελίου λίθου του χριστιανισμού έρχονται τα λόγια

7. Σ.Σ.: Τις παραπομπές των Jung, Bruhl, Strauss, Caseneuve αι Eliade αντλώ-επεμβαίνοντας, όπου κρίνω πως είναι απαραίτητο, στη διατύπωση-από την πολύ ενδιαφέρουσα δημοσιευμένη διδακτορική διατριβή του κ. Γιώργου Προκοπίου με θέμα: *Ο Κοσμολογικός Συμβολισμός στην Αρχιτεκτονική του Βυζαντινού Ναού*, Εκδ. Πύρινος Κόσμος, Αθήνα, Δεύτερη Έκδοση, 1980 (;). Υποστηρίχθηκε στον Καθηγητή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Χ. Μπούρα το Δεκέμβριο του 1980.

του Ευαγγελιστού Λουκά ο οποίος αναφέρει ότι «ούτω και υμείς, όταν ποιήσετε πάντα τα διαταχθέντα υμίν, λέγετε ότι δούλοι αχρείοι εσμέν, ότι ὁ ωφείλομεν ποιήσαι πεποιθήκαμεν». Διότι ο Θεός ως ο μόνος Ὄν είναι και ο πραγματικά μοναδικός Δρων.

Το γεγονός ότι ο Θεός είναι ο μόνος Αρχιτέκτων και ο μόνος Οικοδόμος, μπορεί να γίνει αντιληπτό κατά δύο τρόπους.

Πρώτον, από το ότι η αρχιτεκτονική δεν είναι αυτή καθ'εαυτή μια ανακάλυψη του Ανθρώπου, αλλά μια τέχνη που ο Θεός δίδαξε στον άνθρωπο όπως ακριβώς συνέβη και με την γεωργία κατά τη γνωστή γλαφυρότατη αναφορά του Προφήτου Ησαΐα: «Μή ὅλην την ημέραν μέλλει ο αροτριῶν αροτριάν; ἢ σπόρον προετοιμάσει πριν εργάσασθαι την γήν; οὐχ ὅταν ομαλίση αυτής το πρόσωπον τότε σπείρει μικρόν μελάνθιον και κύμινον και πάλι σπείρει πυρόν και κριθήν και ζέαν εν τοις ορίοις σου; [...] οὐ γαρ μετά σκληρότητος καθαίρεται το μελάνθιον, ουδέ τροχός αμάξης περιάξει το κύμινον (Ησαΐας 28, 24-28)».

Και ὄντως, η αρχιτεκτονική δεν είναι τίποτε περισσότερο από από την εφαρμογή των φυσικών νόμων και μαθηματικών κανόνων που προϋπάρχουν του Ανθρώπου και οι οποίοι ρυθμίζουν αναγκαστικά την τοποθέτηση των οικοδομικών υλικών στο οικοδόμημα αλλά και την εν γένει μορφή του. Ο Άνθρωπος δεν μπορεί να απομακρυνθεί από αυτούς τους νόμους, όπως δεν μπορεί να απομακρυνθεί από τους νόμους της βλάστησης όταν επιθυμεί να καλλιεργήσει τη γή, όπως δεν μπορεί να απομακρυνθεί από τους νόμους της οπτικής όταν θέλει να ιδεί.

«Πρέπει να αναρωτηθούμε, αν κάποιες αρχιτεκτονικές μορφές, ως “εικόνες”, δεν περικλείουν συμβολικές συσχετίσεις με τις Ιδέες. Για το αν ο αρχιτέκτων συνθέτοντας το κτίριό του ακολουθώντας το καθιερωμένο Σχέδιο, δεν αναζητούσε-εκτός από την σταθερότητα της κατασκευής-και την αναπαράσταση ενός ιδεώδους Αρχετύπου

τελώντας κατ'αυτόν τον τρόπο μια ιερουργία⁸: την πραγμάτωση ενός συμβόλου⁹».

Άλλωστε «...η αρχιτεκτονική δεν αρκείται στην επίλυση των κτιριολογικών και οικοδομικών προβλημάτων αλλά επιζητεί να προικίσει τα κτίρια ή τα μνημεία με ιδεατούς παράγοντες. Επιδιώξεις τέτοιες διαπιστώνει κανείς από την αυγή των πολιτισμών [...] Τις εξωτερικεύσεις αυτές του εσωτερικού κόσμου και των προλογικών μεν, αλλά πάντως μεταφυσικών πεποιθήσεων των πρωτογόνων λαών, πρέπει να συνδυάσουμε, όπως μας διδάσκει η σύγχρονη επιστημονική έρευνα, περισσότερο με εξωαισθητικά κίνητρα, όπως είναι οι μαγικές ή συμβολικές επιδιώξεις, που θα ενσωματωθούν αργότερα στα θρησκευτικά δόγματα¹⁰».

Για τούτο λοιπόν «...ο ιστορικός που θα ερμηνεύσει χωρίς προ-τοποθετήσεις, την προέλευση των αρχιτεκτονικών μορφών, θα φθάσει στο συμπέρασμα πως αυτές δεν μπορούν να ερμηνευθούν ως αποτέλεσμα κατασκευαστικών αναγκών ή αισθητικών επιδιώξεων μόνον, αλλά πρέπει να αναζητηθούν μέσα στο σύνολο των πλεγμάτων των πολιτιστικών δομών απόπου οι μορφές αυτές πηγάζουν. Κατανοεί κανείς έτσι πως ορισμένα αρχιτεκτονικά δεδομένα ανάγονται στις εποχές του «μύθου», της πολύ γνωστής στους ανθρωπολόγους “αρχαϊκής” ή “πρωτόγονης νοοτροπίας”, “*Mentalité Archaique*” ή “*Pensée Sauvage*”, σωστότερα σήμερα διατυπωμένης ως “αναλογικής σκέψεως¹¹».

Η έννοια της «Θείας Οικοδόμησης» και ο συμβολισμός της σε ό,τι αφορά την πρωταρχική αυτή Θεία Δράση ξεπροβάλλει ανάγλυφη στον Απόστολο Παύλο, όταν αυτός λέγει: «Πας γαρ οίκος κατασκευάζεται υπό τινος, ο δε τα πάντα κατασκευάσας Θεός (Παύλος, Προς Εβραίους 3, 4)».

Δεύτερον, από το συμβολισμό της Κατασκευής του Ναού του Θεού. Ο Θεός είναι σ'αυτήν την περίπτωση ο άμεσος

8.Σ.Σ.: αναπαράγοντας τη Θεία Δραστηριότητα, θα λέγαμε εμείς. Διότι Ιερουργία δεν τίποτε περισσότερο από την επανάληψη των Θείων Δραστηριοτήτων που δημιούργησαν το Σύμπαν, το Θείο Οίκο και τον ίδιο τον Άνθρωπο νοούμενο ως Εκκλησία και Οίκο του Θεού διότι «κατ'εικόνα [Του] και ομοίωσιν, εποίησεν ο Θεός τον Άνθρωπο»

9.Βλ.: L. Hautecoeur., *Mystique et Architecture, Symbolisme du Cercle et de la Coupole*, Paris, 1954.

10.Βλ.: Δ. Κωνσταντινίδη., *Περί Αρμονικών Χαράξεων εις την Αρχιτεκτονικήν*, Αθήνα, 1961. εις το Γ. Προκοπίου...

11.Βλ.: P. Ackerman., *Symbolic Sources of some Architectural Elements*, JSAH, December, 1953, *ibid*.

κατασκευαστής του Ναού του, του ιδίου του Οίκου του. Στην κλασική θεολογική σκέψη, η κατασκευή του Ναού αποτελεί έργο του ιδίου του Θεού.

Εν ολίγοις, ο επίγειος Ναός κατασκευάζεται κατ'εικόνα ενός επουρανίου αρχετύπου ο οποίος μεταφέρεται στους ανθρώπους μέσω ενός Προφήτου ή κάποιας άλλης Θείας προσωπικότητας. Φυσικά, ως αρχέτυπος της επουρανίου, συμπαντικής Αρχιτεκτονικής, η οποία διέπεται από την Θεία Αρμονία του Δημιουργού της δεν είναι δυνατόν παρά να χαρακτηρίζεται από το Θεϊόν Κάλλος.

Θα λέγαμε ότι από τούδε και στο εξής το Κάλλος αυτό θα είναι συνώνυμο της Θείας Αρχιτεκτονικής αλλά και του επιγείου αντιστοιχίου της, το οποίο θα θεωρείται ως αντανάκλαση της αντίστοιχης Θείας Δραστηριότητας.

Λαμπρά παραδείγματα των ανωτέρω αποτελούν τα διάφορα θυσιαστήρια της Παλαιάς Διαθήκης τα οποία κατασκευάσθηκαν συμφώνως με τις εντολές του Θεού. Λέγει χαρακτηριστικά ο Θεός στον Μωϋσή μεταξύ άλλων: «...και ποιήσεις μοι αγίασμα, και οφθήσομαι εν υμίν· και ποιήσεις μοι κατά πάντα όσα εγώ σοι δεικνύω εν τω όρει, το παράδειγμα της σκηνης και το παράδειγμα πάντων των σκευών αυτής· ούτω ποιήσεις (Εξοδος 25, 9-10)». Ας αφήσουμε βέβαια την λεπτομερή περιγραφή που ακολουθεί σε ό,τι αφορά τις διαστάσεις και τα υλικά όλων των μερών, κινητών και μονίμων, του θυσιαστηρίου, ακόμα δε και των ιερατικών στολών που θα φέρουν οι υιοί Ααρών οι οποίοι θα τον «ιεράτευον». Πρόκειται για μια περιγραφή που εκτείνεται σε 133 στίχους της Εξόδου (Εξοδος 25-28).

Μη λησμονούμε ακόμη ότι ο Δαυίδ παραδίδει στον υιό του Σολομώντα, τους κανόνες και τους όρους οι οποίοι θα πρυτανεύσουν κατά την κατασκευή του νέου Ναού (Παραλειπομένων Α 28-29).

Με τη σειρά του ο Ιεζεκιήλ, συλλαμβάνει σε ένα όραμα, την περιγραφή του μελλοντικού Ναού: ένα υπερφυσικό όν που κρατά μία ράβδο μετρήσεως, δίδει στον προφήτη ταυτόχρονα με την γενική περιγραφή του οικοδομήματος και όλες του τις διαστάσεις: «Και διαγράψεις τον οίκον και τα

προστάγματα αυτού και πάντα τα νόμιμα αυτού γνωριείς αυτοίς και διαγράψεις εναντίον αυτών, και φυλάξονται πάντα τα δικαιώματά μου και πάντα τα προστάγματά μου και ποιήσουσιν αυτά· και την διαγραφήν του οίκου επί της κορυφής του όρους, πάντα τα όρια αυτού κυκλόθεν άγια αγίων (Ιεζεκιήλ 43, 10-11)».

Και επιτέλους, τί πió υπέροχη απόδειξη της εκ Θεού μεταφοράς των ιερών αρχιτεκτονικών διαστάσεων και υλικών με στόχο την ανεπανάληπτη μυστική μεγαλοπρέπεια, το άπειρον Κάλλος του Θεϊού Οικοδομικού έργου, από το παρακάτω απόσπασμα που περιγράφει την επουράνιο Ιερουσαλήμ της Αποκαλύψεως του Ιωάννη και το οποίο παρουσιάζω σε μετάφραση των Καθηγητών των Θεολογικών σχολών των Πανεπιστημίων Αθηνών και Θεσσαλονίκης κ.κ. Γαλίτη, Καραβιδόπουλου, Βασιλειάδη και Γαλάνη:

«Κι αυτός που μου μιλούσε είχε για μέτρο ένα χρυσό καλάμι για να μετρήσει την πολιτεία και τις πύλες της και το τείχος της. Η πολιτεία ήταν τετράγωνη· το μήκος της ήταν όσο και το πλάτος της. Και μετρησε την πολιτεία με το καλάμι· ήταν δώδεκα χιλιάδες στάδια. Το μήκος το πλάτος και το ύψος της ήταν τελείως ίσα. Μέτρησε επίσης το τείχος της, που ήταν εκατόν σαράντα τέσσερις πήχες, σύμφωνα με τα ανθρώπινα μέτρα που χρησιμοποιούσε ο άγγελος. Το τείχος ήταν κατασκευασμένο από ίασπη, κι η μαλαματένια πολιτεία έλαμπε σαν καθαρό γυαλί. Τα θεμέλια του τείχους της πολιτείας ήταν στολισμένα με κάθε είδος πολύτιμο πετράδι. Ο πρώτος θεμέλιος λίθος ίασπης, ο δεύτερος ζαφείρι, ο τρίτος χαλκηδόνιο, ο τέταρτος σμαράγδι, ο πέμπτος όνυχας, ο έκτος σάρδιο, ο έβδομος χρυσόλιθος, ο όγδοος βήρυλλος, ο ένατος τοπάξι, ο δέκατος χρυσόπρασος, ο ενδέκατος νάκινθος, ο δωδέκατος αμέθυστος».

Ο αρχέτυπος του Θεϊού Οικοδομήματος όμως, μπορεί να αναλυθεί στα εξής κυρίαρχα μέρη: το έδαφος, που αποτελεί τη βάση του, τη σκεπή του, που το προστατεύει και έναν ενδιάμεσο χώρο περιχαρακωμένο και κλειστό μεταξύ τοίχων. Συμβολίζει λοιπόν αυτό το αρχετυπικό οικοδόμημα και αναπαράγει την αρχιτεκτονική του Σύμπαντος εφόσον το έδαφος αντιστοιχεί στη γή, ο ενδιάμεσος χώρος στην

ατμόσφαιρα και η σκεπή του στον ουράνιο θόλο.

Προκύπτει λοιπόν με αυτή τη ερμηνεία ότι ο Θεός είναι ο Αρχιτέκτων του Σύμπαντος κόσμου εφόσον, και για ένα λόγο παραπάνω, η επίγειος αρχιτεκτονική δεν θα υπήρχε εάν δεν υπήρχε η Συμπαντική Αρχιτεκτονική. Η τελευταία αποτελεί την ικανή και αναγκαία συνθήκη υπάρξεως της πρώτης. Απο την άλλη πλευρά, πρέπει να σημειώσουμε ότι και μόνη η ονομασία του δημιουργήματος ως «Κόσμου» φανερώνει το άπειρο Θείον Κάλλος του αρχιτεκτονικού δημιουργήματος. Δεν θα μπορούσε το Οικοδόμημα της Θείας βουλήσεως παρά να χαρακτηρίζεται από το απόλυτο Κάλλος.

Ο Ιώβ είναι συγκλονιστικός όταν μεταφέρει το διάλογό του με το Θεό και συγκεκριμένα στο παρακάτω υπέροχα αδυσώπητο απόσπασμα των αλληπάλληλων ερωτήσεων του Θεού προς τον ίδιο (εν ολίγοις τον Άνθρωπο). Ρωτά ο Παντοδύναμος: «Πού ής εν τω θεμελιούν με την γήν; [...] Τίς έθετο τα μέτρα αυτή εί οίδας; ή τίς ο επαγαών σπαρτίον επ αυτής; επί τίνος οι κρίκοι αυτής πεπήγασιν; τίς δε έστι ο βαλών λίθον γωνιαίον επ' αυτής; (Ιώβ 38, 4-6)».

Δηλ. σε μια δική μου μετάφραση:

«Πού βρισκόσουν όταν θεμέλιωνα τον κόσμο; Γνωρίζεις μήπως ποιός όρισε τις διαστάσεις του; Ποιός εφάρμοσε σ' αυτόν το νήμα της στάθμης; Πού στηρίζονται οι κολώνες του; Ποιός είν' αυτός που τοποθέτησε τον ακρογωνιαίο λίθο του ωστε να τον στηρίξει; ».

Το υπέροχο αυτό κείμενο του Ιώβ, ανακαλεί στη συλλογική μας μνήμη το μεγαλείο του αρχαίου κόσμου. Του κόσμου όμως εκείνου που διεφθάρει και κατέρρευσε από την αμαρτία. Έτσι ο Θεός αποφάσισε να τον ανοικοδομήσει. Κι αυτός ο νέος κόσμος εν τω γίνεσθαι είναι η επουράνιος και η επίγειος Εκκλησία, το αριστούργημα αυτό του Θείου Τεχνίτη, αυτού που όπως μας φανερώνουν οι Ψαλμοί «οικοδόμησε την Ιερουσαλήμ (Ψαλμοί, 46)».

Στο οικοδόμημα αυτής της Εκκλησίας ο Θεός ως Μέγας Οικοδόμος και Αρχιτέκτων τοποθετεί τον ακρογωνιαίο λίθο όπως μας μαρτυρά ο προφήτης Ισαΐας: «Δια τούτο λέγει κύριος: Ιδού εγώ εμβαλώ εις τα θεμέλια

Σιών λίθον πολυτελή ακρογωνιαίον έντιμον εις τα θεμέλια αυτής, και ο πιστεύων επ αυτό ου μη κατεσχυνηθή (Ισαΐας 28, 16)».

Άλλωστε, πόσο γλαφυρά ο Απόστολος των Εθνών αναφέρει στην προς Εβραίους Επιστολή του τις ιδιότητες αυτές του Θεού. Παραθέτω το κείμενο και την μετάφραση από την εγκεκριμένη έκδοση της Καινής Διαθήκης από την Βιβλική Εταιρεία, των Καθηγητών κ.κ. Γαλίτη, Βασιλειάδη, Καραβιδόπουλου και Γαλάνη:

«Πίστει παρώκησεν εις την γήν της επαγγελίας ως αλλοτρίαν, εν σκηναίς κατοικήσας μετά Ισαάκ και Ιακώβ, των συγκληρονόμων της επαγγελίας της αυτής· εξεδέχετο γαρ την τους θεμελίους έχουσαν πόλιν, ής τεχνίτης και δημιουργός ο Θεός (Προς Εβραίους 11, 9-10)».

Η μετάφραση της Βιβλικής Εταιρείας, του ιδίου αποσπάσματος μας δίδει:

«Με πίστη [ο Αβραάμ] εγκαταστάθηκε στη γή που του υποσχέθηκε ο Θεός, ξένος σε άγνωστη χώρα, ζώντας σε σκηνές με τον Ισαάκ και τον Ιακώβ, που κιαυτοί ήταν κληρονόμοι της ίδιας υπόσχεσης. Κι αυτό, γιατί περίμενε την πόλη που θα είχε στέρεα θεμέλια και που αρχιτέκτονας και δημιουργός της θα ήταν ο Θεός».

Και συνεχίζει ο Απόστολος στην προς Εφεσίους Επιστολή του: «εποικοδομηθέντες επι τω θεμελίω των αποστόλων και προφητών, όντος ακρογωνιαίου αυτού Ιησού Χριστού εν ώ πάσα οικοδομή συναρμολογουμένη αύξει εις ναόν άγιον εν Κυρίω· εν ώ και υμείς συνοικοδομείσθε εις κατοικητήριον του Θεού εν πνεύματι (Προς Εφεσ. 2, 20-22)».

Και η εγκεκριμένη μετάφραση του χωρίου: «Προστεθήκατε κι εσείς στο οικοδόμημα που έχει θεμέλιο τους αποστόλους και τους προφήτες κι ακρογωνιαίο λίθο αυτόν τον ίδιο το Χριστό. Μ' αυτόν δένεται ολόκληρο το οικοδόμημα και μεγαλώνει, ώστε να γίνει ναός άγιος για τον Κύριο. Ο Κύριος οικοδομεί κι εσάς μαζί με τους άλλους, για να γίνετε πνευματική κατοικία του Θεού».

Η σχολαστική έρευνα των γραφών μπορεί να μας εφοδιάσει με πλήθος παρομοίων αναφορών. Η πλημμελέστατη, όμως, δική μου έρευνα με τροφοδότησε με τα

παραπάνω εδάφια τα οποία κρίνω πως τεκμηριώνουν αρκετά την εικόνα του Θεού ως Θεού Αρχιτέκτονος και Οικοδόμου αλλά και συμβόλου του Κάλλους. Κλείνοντας αυτήν την ενότητα λοιπόν, θα αρκεστώ στην πασίγνωστη αναφορά του Ιησού, του Θεμέλιου Λίθου και Αρχιτέκτονος της χριστιανικής Εκκλησίας μας, ο οποίος λέγει χαρακτηριστικά στον Πέτρο:

«Καγώ δε σοι λέγω ότι συ ει Πέτρος, και επί ταύτη τη πέτρα οικοδομήσω μου την Εκκλησίαν, και πύλαι Άδου ού κατισχύσουσιν αυτής (Κατά Ματθαίον 16, 18)».

2. Ο Θεός Πολεμιστής (Ισχύς-Δύναμις).

Η έκφραση «Κύριος Σαββαώθ» συναντάται διαρκώς στα χωρία της Π. Διαθήκης όπου ο Θεός εμφανίζεται σαν Άρχων των Όπλων, εκλεκτός ήρωας του λαού Του στον διαρκή πόλεμο εναντίον των εχθρών του.

Η ιδιότητά του αυτή αναγιγνώσκεται επίσης εις τα κείμενα της Κ. Διαθήκης όπου προσωποποιείται και εντοπίζεται στον Ιησού. Εδώ αναπτύσσεται, θάλεγε κανείς, μια στρατιωτική αντίληψη της ζωής και της σωτηρίας στο πλαίσιο της οποίας ο πολεμικός συμβολισμός ερμηνεύει με εντυπωσιακό τρόπο την βαθύτερη φύση της χριστιανικής πνευματικότητας και ηθικής.

Ας αρχίσουμε όμως τη μελέτη μερικών εδαφίων της Π. Διαθήκης που παρουσιάζουν γλαφυρά τον αρχέτυπο της πτυχής αυτής του Παντοδύναμου.

Α. «εταράχθησαν έθνη, έκλιναν βασιλείαι, έδωκεν φωνήν αυτού, εσαλεύθη η γή. [...] Δεύτε ίδετε τα έργα κυρίου, ά έθετο τέρατα επί της γής. Ανταναιρών πολέμους μέχρι των περάτων της γής, τόξον συντρίψει και συγκλάσει όπλον και θυρεούς κατακαύσει εν πυρί. Σχολάσατε και γνώτε οτι εγώ ειμί ο θεός· υψωθήσομαι εν τοις έθνεσιν· υψωθήσομαι εν τη γή. Κύριος των δυνάμεων μεθ'ημών, αντιλήμπτωρ ημών ο θεός Ιακώβ (Ψαλμοί 45, 7-12)». Ας κρατήσουμε λοιπόν το πιο σημαντικό κομμάτι στη μνήμη μας: «...Ο Άρχων των Όπλων είναι μαζί μας, ένα κάστρο είναι για μας ο Θεός του Ιακώβ...».

Β. «οτι θεός συντρίβων πολέμους κύριος, ότι εις παρεμβολάς αυτού εν μέσω λαού

εξείλατό με εκ χειρός καταδιωκόντων με (Ιουδήθ 16, 2)».

«...οτι στρατοπέδευσε στο μέσον του λαού του για να τον απελευθερώσει από τα χέρια των εχθρών του...» θα μετέφραζα, θέλοντας να αποδώσω την καθαρά στρατιωτική χροιά του χωρίου.

Γ. Και εκείνη η παλόμενη, γεμάτη φωτιά πίστης και υποταγής στον κύριο των Δυνάμεων, προσευχή του βασιληά Δαυίδ, έχει να μας δείξει δυό υπέροχα χωρία:

1. «ανάστηθι, κύριε, πρόφθασον αυτούς και υποσκέλισον αυτούς, ρύσαι την ψυχήν μου από ασεβούς, ρομφαίαν σου από εχρών της χειρός σου. Κύριε από ολίγων απο γής διαμέρισον αυτούς εν τη ζωή αυτών (Ψαλμοί 16, 13-14)».

2. «...πολέμησον [κύριε] τους πολεμούντας με. Επιλαβού όπλου και θυρεού και ανάστηθι εις βοήθειάν μου, έκχεον ρομφαίαν και σύγκλεισον εξ εναντίας των καταδιωκόντων με (Ψαλμοί 34, 1-3)».

Δ. Ψάλλουν οι υιοί Ισραήλ και ο Μωϋσής μετά το θαύμα της διανοίξεως των υδάτων της Ερυθράς Θαλάσσης που έσωσε τους ίδιους και σκόρπισε πανωλεθρία στους Αιγυπτίους. Ψάλλουν και ευχαριστούν το Πολέμαρχο Θεό τους, τον Κύριο των Δυνάμεων, των Όπλων, που στάθηκε στο πλάϊ τους, που τους έσωσε και τους χάρισε τη νίκη: «Άσωμεν τω κυρίω, ενδόξως γαρ δεδόξασται· ίππον και αναβάτην έρριψε εις θάλασσαν.[...] Κύριος συντρίβων πολέμους, κύριος όνομα αυτό. Άρματα Φαραώ και την δύναμιν αυτού έρριψεν εις θάλασσαν, επιλέκτους αναβάτας τριστάτας κατεπόντισεν εν ερυθρά θαλάσση.[...] Η δεξιά σου κύριε, δεδόξασται εν ισχύι· η δεξιά σου χείρ, κύριε, έθραυσεν εχθρούς. και τω πλήθει της δόξης σου συνέτριψας τους υπεναντίους· απέστειλας την οργήν σου και κατέφαγεν αυτούς ως καλάμην (Έξοδος 15, 1-7)».

Ε. Στο Δευτερονόμιο άλλωστε (32, 41-42) ομιλεί ο ίδιος ο Κύριος στον Μωϋσή και παραθέτω μιαν απόδοση δική μου στο σκληρό αυτό χωρίο: «Κι'όταν σαν αστραπή ακονίσω το μαχαίρι Μου, κι αποφασίσω ν'αποδώσω τη δικαιοσύνη Μου, η εκδίκησή Μου θάρθει να πλήξει τους εχθρούς Μου, κι αυτούς που Με μισούν θα τους φερθώ όπως ταιριάζει στα έργα τους. Τα βέλη Μου με το αίμα τους θε να

μεθύσουν, κι η λάμα του σπαθιού Μου τη σάρκα τους θε να σπαράξει. Τα όπλα Μου θα βάρω στο αίμα των νεκρών και οι ρηγάδες τους θα χάσουνε ζωή και λευτεριά».

ΣΤ. Θέλω να κλείσω την αναφορά μου στα σχετικά χωρία της Π. Διαθήκης με το πίο άγριο, κατά την ταπεινή μου γνώμη, χωρίο της. Αυτό του προφήτη Αβακούμ που μέσα σ'έναν όλο δέος λυρισμό, σ'ένα δοξαστικό θανάτου και καταστροφής παρουσιάζει με τη βιβλική του δύναμη την φλογερή εικόνα του Κυρίου των Δυνάμεων, του Άρχοντα του Πολέμου, του Εκδικητή των πυρακτωμένων μεσανατολικών ερήμων. Θάθελα να το μεταφέρω σε μια δική μου απόδοση ελπίζοντας να περάσω στο νεοελληνικό κείμενο ένα μέρος τουλάχιστον απ' την οσμή της φωτιάς και του θειαφιού του πρωτοτύπου:

«Θε νάρθει από τη Θάιμαν ο Θεός,
ο Άγιος θάρθει απ'την καρδιά
του δάσους του κατάμαυρου.
Η δόξα Του σκεπάζει ουρανούς
κι η γη σκεπάζεται από ύμνους στ' όνομά
Του.

Σκορπίζει αστραπές από φωτιά
κι η δύναμή φωλιάζει μέσ τις χούφτες
Του.

Μπροστά Του περπατά ο Θάνατος,
ο Άγγελος ο Εξολοθρευτής πατά στα
βήματά Του.

Σταμάτησε και εσείστη η γή
με μία Του ματιά διαλύθηκαν τα έθνη
σωριάστηκαν τα όρη τα ψηλά
κι έγιναν στάχτη.

[...] Ω Κύριε Εσύ
που για να σώσεις το λαό Σου
ανέβης στ' άρματά και στ'άλογά Σου
Εσύ, θ'αδράξεις τελικά το τόξο Σου
Εσύ θα το τανύσεις ενάντια στα Έθνη.
[...] Ο ήλιος κι η σελήνη κρυφτήκαν στα
παλάτια τους

[...] και ο λαός Σου βάδισε στο φώς από
τα ίχνη Σου
ανάμεσα στις αστραπές των πύρινών Σου
όπλων.

Με το θυμό Σου γκρέμισες τη γή
με την οργή Σου σκιάχτηκαν τα έθνη...

Σφαγμένους ξάπλωσες στη γή
τους πιο σκληρούς πολεμιστές της...
(Αβακούμ 3, 4-14)».

3. Ο Θεός Γραφεύς (Σύμβολο Σοφίας)

Όλες οι γλώσσες, κατ' αρχήν, πρέπει να θεωρηθούν ως εμπεριέχουσες το θείο στοιχείο διότι αποτελούν αντανάκλαση του Πρώτιστου Λόγου που είναι και η Πηγή της Θείας Δημιουργίας. Εξάλλου «... είπεν ο Θεός: Γενηθήτω φώς. και εγένετο φώς (Γεν. 1,3)».

Είναι άλλωστε γνωστή όσο και ανεξερεύνητη σε όλη τη υπέροχη, ανεξιχνίαστη ακόμη σημασία της, η κατά θείαν εντολή αναφορά του αγαπημένου Αποστόλου του Ιησού, του Ιωάννη «*Εν αρχή ήν ο Λόγος, κι ο Λόγος ήν προς τον Θεόν, και Θεός ήν ο Λόγος. Ούτος ήν εν αρχή προς τον Θεόν. πάντα δι αυτού εγένετο, και χωρίς αυτού εγένετο ουδέ εν ό γέγονεν (Ιωάν., 1, 1-3)*» κι ακόμη «*Ην το φώς το αληθινόν ό φωτίζει πάντα άνθρωπον ερχόμενον εις τον κόσμον (Ιωαν. 1, 10)*».

Η εγκεκριμένη από την Ιερά Σύνοδο Μετάφραση της Βιβλικής Εταιρείας (1989) αποδίδει ως εξής τα δύο αυτά παραθέματα από το κατά Ιωάννην Ιερό Ευαγγέλιο:

«Απόλα πριν υπήρχε ο Λόγος
κι ο Λόγος ήτανε με το Θεό,
κι ήταν Θεός ο Λόγος.
Απ' την αρχή ήταν αυτός με το Θεό.
Τα πάντα δι αυτού δημιουργήθηκαν
κι απ'όσα έγιναν τίποτα χωρίς αυτόν δεν
έγινε».

[...]
«Ο Λόγος ήταν το αληθινό το φώς
που φωτίζει κάθε άνθρωπο
καθώς έρχεται στον κόσμο¹²».

Κι αυτή λοιπόν η παρουσία της Απολύτου και περί των πάντων Γνώσεως, της Θείας Σοφίας, η *alma mater* της Δημιουργίας του παντός, δεν μπορούσε παρά να αποτελεί ομούσιο του Θεού στοιχείο.

Η Θεία Εντολή περί της δημιουργίας του

12.Σ.Σ.: Χρησιμοποιώ την επεξηγηματική υποσημείωση (β) της σ. 184 της μεταφράσεως. (Βλ. *Η Καινή Διαθήκη*, μτφση Βιβλικής Εταιρείας, Γ. Γαλίτη, Ι. Καραβιδόπουλου, Ι. Γαλάνη, Π. Βασιλειάδη, σ. 184, Αθήνα, 1989

παντός εδώθη μετά Λόγου και δια του Λόγου. Τί το ιερότερο όμως από τη Θεία δημιουργία την *κατ' εικόναν και ομοίωσιν* του Παναγάθου; Άρα τί το ιερότερο από το Λόγο μετά και δια του οποίου δημιουργήθηκε το Σύμπαν;

Στα ερωτήματα αυτά απαντούν κατηγορηματικά τα ιερά κείμενα της χριστιανοσύνης δια χειλέων του ιδίου του Ιησού στην επί του Όρους Ομιλία «*έστω δε ο λόγος υμών ναι ναι, ού ού. το δε περισσόν τούτων εκ του πονηρού εστιν (Ματθ. 5, 37)*». Κι είναι φυσικό να σεβόμεθα και να μην κακοποιούμε ή να διαστρέφουμε το Λόγο ακριβώς γιαυτή του τη θεμελιώδη ιερότητα, για να είναι ικανός να συνεχίζει το Θείο Έργο επι γής ως ταπεινή συνέχεια του Υπέρ παντός χρόνου Θείου Λόγου.

Λέγει δε ο Ιησούς «*εκ γαρ των λόγων σου δικαιωθήση και εκ των λόγων σου καταδικασθήση (Ματθ. 12, 37)*». Από το λόγο λοιπόν και τη χρήση του εξαρτάται ακόμη κι αυτή η τελική κρίση του ανθρώπινου γένους. Από το λόγο και τη χρήση του, γιατί αυτός συνεχίζει και διατηρεί ή διαστρέφει τις Θείες Εντολές οι οποίες *μετά Λόγου και δια του Λόγου* μεταφέρθηκαν στον άνθρωπο.

Γιατί άλλωστε είναι τόσο σαφής και κατηγορηματική η εντολή «*ου λήψεις το όνομα Κυρίου του Θεού σου επι ματαίω*»; Γιατί το Όνομά Του είναι ο Λόγος. Ο Λόγος που εμπερικλείει το Θείο Μυστήριο.

Φυσικά, μπορούμε να μιλήσουμε για την επέκταση που συμβολικά αλλά και κατ'ουσίαν γίνεται από την επίγεια *άυλη* φωνητική μορφή που ο Λόγος λαμβάνει ως ομιλία, στην, επίσης επίγεια, *υλική* γραπτή μορφή που λαμβάνει με τη σειρά της η ομιλία μετατρεπόμενη σε γραπτό λόγο.

Μα άν ο Υιός του Θεού έγινε Υιός του Ανθρώπου, εάν το ανθρώπινο γένος τιμήθηκε όσο κανένα άλλο πλάσμα της δημιουργίας μ' αυτήν την Θεία ενανθρώπιση, πού αλλού μπορούμε να το αποδώσουμε άν όχι στην υπέρτατη ανάγκη της εγκοσμιοποίησης, της ενανθρώπισης, άρα και της δυνατότητας κατανόησης του Θείου Λόγου από τον άνθρωπο; Και με ποια άλλη μορφή κάτι τέτοιο θα μπορούσε να συμβεί παρά με το όχημα του προφορικού και γραπτού λόγου; Του προφορικού λόγου για τις

μεγάλες μάζες που δεν είχαν τη δυνατότητα της γνώσεως των γραμματικών συμβόλων και νόμων αλλά και των πεπαιδευμένων ανθρώπων που είχαν τη σοφία-για την εποχή-της γνώσεως και του χειρισμού του γραπτού λόγου. Σε τί άλλο, λοιπόν, αποσκοπούσε ο γραπτός λόγος, παρά στην αποτύπωση του Θείου Μηνύματος, στην ιστορικοποίησή του, στη διατήρησή του σε αναλλοίωτη μορφή;

Νά λοιπόν γιατί η Τέχνη του χειρισμού των γραμματικών συμβόλων, των γραμμάτων, όπως και το λειτούργημα του Διδασκάλου και Γραφέως αποτελούν δραστηριότητες σε απευθείας συσχέτιση με το θείο αφού και η πιο παλαιά μορφή λογοτεχνικής δημιουργίας ήταν αυτή των ιερών κειμένων όλων των λαών και των πολιτισμών. Κειμένων, δηλαδή, θείας προελεύσεως.

Ο γραφέας όμως των πρώτων οργανωμένων ανθρώπινων κοινωνιών ανήκε *de facto* εις το ιερατείο της κοινωνικής ή εθνικής του ομάδας. Το "ιστορικό" του αντίστοιχο ήταν αυτό ενός κληρικού (συμβόλου ιεροσύνης) διότι χειρίζονταν τα γράμματα, τα σύμβολα αυτά που διατηρούσαν και μετέφεραν στην κοινωνία το Θείο Λόγο, ταυτόσημο με την Άχρονη και Υπέρτατη Θεία Αλήθεια, όπως γίνονταν αυτή αντιληπτή στην *αρχαία σκέψη*.

Αυτό ακριβώς εξέφραζε το αρχαίο Αιγυπτιακό ιερατείο όταν τοποθετούσε τους Γραφείς υπό την σκέπη του θεού Θώτ του επονομαζομένου «Γραφέως του Μάατ» δηλαδή της Θείας Αλήθειας και Δικαιοσύνης.

Δεν είναι λοιπόν δύσκολο να αναγνωρίσουμε, μετά απ'όλα αυτά, το Θεό ως Λόγο περιγραφόμενο με τα χαρακτηριστικά και τις ιδιότητες του Γραφέως.

Έχουμε όλοι ιδεί πολλές αγιογραφίες του Ιησού Χριστού εν δόξη που στολίζουν το θόλο και τις θύρες των εκκλησιών, παντός χριστιανικού δόγματος: Ο Κύριος καθισμένος σε θρόνο, ευλογεί με την δεξιά και με την αριστερά κρατά ένα βιβλίο ανοικτό. Η παράσταση αυτή αντιστοιχεί στην επίκληση του Ιησού ως Δικαστού κατά την Δευτέρα Παρουσία. Το βιβλίο είναι το σύμβολο της Βίβλου της Ζωής, της *liber vitae*

των Γραφών, όπου είναι καταγεγραμμένες όλες οι πράξεις των ανθρώπων αλλά και τα ονόματα των εκλεκτών του Θεού.

Παραπέμπω στην Αποκάλυψη του Ιωάννου «Ο νικών ούτος περιβαλείται εν ιματίοις λευκοίς, και ού μη εξαλείψω το όνομα αυτού εκ της βίβλου της ζωής και ομολογήσω το όνομα αυτού ενώπιον του πατρός μου και ενώπιον των αγγέλων αυτού (Αποκ. 3, 5)».

Και ο Απόστολος των Εθνών αναφέρει στην Προς Φιλιππησίους επιστολή του «ναι ερωτώ και σε, σύζυγε γνήσιε, συλλαμβάνου αιταίς, αίτινες εν τω ευαγγελίω συνήθλησάν μοι μετά και Κλήμεντος και των λοιπών συνεργών μου, ών τα ονόματα εν βίβλω ζωής (Προς Φιληπ. 4, 3)».

Στην δε Έξοδο ο Μωυσής αναφέρει με δέος προς τον Κύριο των Δυνάμεων «και νυν ει μεν αφείς αυτοίς την αμαρτίαν, άφες· ει δε μη εξάλειψόν με εκ της βίβλου σου, ης έγγραψας» για να λάβει την απάντηση από Αυτόν «ει τις ημάρτηκεν ενώπιόν μου εξαλείψω αυτόν εκ της βίβλου μου (Έξοδος 32, 32)».

Είναι προφανές λοιπόν ότι η Βίβλος αυτή περιέχει το σύνολο της Δημιουργίας εφόσον αυτή αντανακλάται στις σκέψεις, τις πράξεις και τους λόγους των ανθρώπων, που ούτως ή άλλως περιέχονται στις σελίδες της. Είναι λοιπόν η *liber mundi*¹³, η Βίβλος του Κόσμου, τις τύχες του οποίου ο Θεός καταγράφει, γνωρίζει και χειρίζεται όπως ο Γραφεύς. Αυτό αποδεικνύουν άλλωστε και τα δύο γράμματα Α και Ω του ελληνικού αλφαβήτου, που βρίσκονται πάντοτε χαραγμένα στην αριστερή και δεξιά σελίδα του ανοικτού αυτού βιβλίου και που συμβολίζουν το Άπαν της Υπάρξεως, την Αρχή και το Τέλος της, στο πρόσωπο του θείου Λόγου «εγώ το Α και το Ω, ο πρώτος και ο έσχατος, αρχή και τέλος (Αποκ. 22,13)». Ο Θεός είναι ο Πρώτος, διότι είναι Αυτός ο Δημιουργός του Παντός, η απόλυτη

ικανή και αναγκαία συνθήκη. Είναι επίσης ο Έσχατος διότι είναι Αυτός ο κρίνων πάντας ζώντας και νεκρούς, Αυτός κοντολογίς που οδηγεί τα πάντα προς το τέλος τους. Είναι το ίδιο το τέλος τους, η απόλυτη τελική αιτία.

Μ'αυτή τη λογική καταλαβαίνουμε εύκολα ότι τα υπόλοιπα γράμματα που περικλείονται μεταξύ των δύο αυτών άκρων συμβολίζουν το σύνολο των όντων που περιέχει η Βίβλος της Ζωής που βρίσκεται στο αριστερό χέρι του Ιησού στη χριστιανική εικονογραφία.

Επίλογος

Όλες οι παραπάνω σκέψεις, που δεν διεκδικούν το τίτλο της «ορθοτόμησης του λόγου της Αληθείας», είναι σκέψεις ενός πιστού του 20ου αιώνα που προσπαθεί να λύσει το μεγάλο μυστήριο της Βασιλικής Τέχνης του «ζειν». Μέσα όμως σ'ένα Κόσμο που θάπρεπε κάποτε να ξανασυναντηθεί και να «ουσιωθεί» με την θαυμαστή σημασία του ίδιου του ονόματός του.

Αν ο σύγχρονος Άνθρωπος δεν έχει τουλάχιστον ακόμα χάσει την πίστη του στον Άνθρωπο ως έσχατο σημείο αναφοράς, δεν πρόκειται να χάσει την πίστη του στο Θεό. Με αυτό ως προϋπόθεση, ο σύγχρονος Άνθρωπος θα μπορούσε να γίνει Διδάσκαλος των Έργων, Αρχιτέκτονας της σκέψης και της ζωής του, «κατ'εικόνα και ομοίωσιν» Εκείνου.

Θα μπορούσε να το επιτύχει καταφεύγοντας σε μια βιωματική πνευματικότητα, τροφοδοτούμενη από την «κοινωνία» και «επικοινωνία» με το σύμβολο, την μόνη ικανή να τον καταστήσει ικανό να περάσει από την εργασία νοούμενη ως «βάσανον», στην εργασία νοούμενη ως εξαγνισμό της σκέψεως, των πράξεών του και των συναισθημάτων του.

Τί περισσότερο επείγον, λοιπόν, για τη σύγχρονη κοινωνία, από την εκμάθηση και εφαρμογή των τριών αυτών Θείων Τεχνών;

13. Σ.Σ.: Γνωστή από τις ροδοσταυρικές παραδόσεις του Μεσαίωνα.